

Thomas Hobbes'ta Korku Duygusunun İşlevi

Hasan Ali BAŞARAN¹

Özet

Bu tebliğ, yalnızca toplumsal ve siyasal kuramla felsefede değil, bütün bir düşünce tarihinde etkili olan Thomas Hobbes'un korku duygusuna verdiği özel anlam ve ayrıcalık üzerinde durmak istemektedir. Gerçekten de Hobbes'un anlayışında korku duygusu, naif bir fizyolojik ve psikolojik duygusal deneyim olmaktan öte, hem insan varlıklarını hem de insan topluluklarını biçimlendiren ve onları kontrol altında tutan merkezi bir duygusal deneyim olarak açığa çıkmaktadır. Bu duygusal deneyim, insan doğasında önemli bir konuma sahip olarak, sadece insan doğasını değişik açılardan belirlemekte, bununla birlikte devletin kaynağı, sözleşme anlayışı ve sivil durum gibi toplumsal ve politik teorinin pek çok merkezi kavramını ve rolünü de belirlemektedir.

Hobbes'un korku duygusuna verdiği ayrıcalıklı konum, diğer düşünür ve teorisyenlerin bu duyguya verdiği anlamlardan çeşitli biçimlerde ayrılmaktadır. Genel olarak çoğu toplum ve siyaset teorisyeni, korku duygusunu devletin temellerinde doğal olarak bulmaktadır. Hobbes'u diğer düşünürlerden ayıran yegâne nitelik, devletin adeta korku duygusu ile bütünleşen karakteridir. Hobbes'un toplumsal ve siyasal tezinde güvenliğin inşa edilmesinin temelinde de korku duygusunun doğrudan ve olumlayıcı etkisi bulunmaktadır. Hobbes açısından korku duygusal deneyimi, olumsuz bir anlam ta-

şımanın ötesinde, insan topluluklarının hem bir devlet çatısı altında sivil duruma ulaşmalarında, hem de barış içerisinde bir arada yaşamının kültürünü oluşturma çabasında önemli bir kesişme noktasında yer almaktadır. Bütün bu toplumsal ve siyasal spekülasyonlar dolayısıyla bu tebliğin temel amacı, Hobbes'un korku duygusunu merkeze alan düşünsel anlayışını ortaya koymak ve naif bir duygu ve kavram olarak değerlendirilen korkunun soykütüğünü toplumsal ve siyasal teori çerçevesinde tartışabilmektir. Böylelikle bu tebliğin bir diğer önemli maksadı, korku duygusunun, taşıdığı karakterle birlikte naif bir biçimde sadece olumsuz bir mahiyette tasavvur edilemeyeceğini göstermektir. Hobbes'un anlayışında korku duygusal deneyimi, adeta sosyal ve siyasal teoride yaratıcı ve kurucu bir anlam ve de misyon kazanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Hobbes, korku duygusu, insan doğası ve psikolojisi, güvenlik, sosyal ve siyasal teori

Toplum ve siyaset teorisinin aslında en temel amacı, insan topluluklarının mutlak mutluluğuna ve erdemine ulaşmasının yollarını ve yöntemlerini sorunsallaştırmak olarak tasavvur edilir. *Siyaset Bilimi, Siyaset Felsefesi ve Sosyolojisi, Siyasal Düşünceler Tarihi*

¹ Dr., E-Posta: hasanalibasaran8@gmail.com

gibi akademik disiplinlerin ortak kaygısı, insan topluluklarının toplumsal ve siyasal niteliklerini ve etkinliklerini sorunsallaştırmak, sosyal ve siyasal olgular ve de olaylar arasındaki nedensellik veya nasıllık ilişkilerinin oluşumunu problematize etmektir.² Gerçekten de hangi açıdan bakarsak bakalım sosyal ve siyasal teori, ortak ve bağlantılı dinamiklerde buluşmaktadır. Belki de bu dinamiklerin en önemlilerinden birisi, insan doğasının ve psikolojisinin teşhis edilmesidir. Çünkü sosyal ve siyasal teoriyi oluşturan unsur, insan doğasının ve psikolojisinin kolektif biçimidir. Toplumu ve toplumsalı kavrayabilmek, yeniden insanın psikolojisini gerçekliğe uygun bir biçimde analiz edebilmekle olabilir. Dr. Wilhelm Reich, ikinci dünya savaşı döneminde Alman toplumunu incelediğinde, kitlelerin faşizm olgusunu içselleştirmelerinin sürecini tespit etmeye çabalamıştı. Bundan dolayı toplumların sosyal ve siyasal yapılarının incelenmesi, esasında psikolojik olguların ve durumların yani duyguların, davranışların toplumsal ve kültürel yapılarla ilişkisinin incelenmesine bağlıdır. Bu nedenle insan

duygularının ve psikolojisinin sorunsallaştırılması, toplumsal disiplinler açısından gizemli ve değerli içerikler sunmaktadır.

Psikoloji disiplinine ve insan doğasına yönelik argümanlara önemli katkılar sunan Dr. Karen Horney, tıpkı W. Reich gibi psikolojik rahatsızlıkların toplumsal ve kültürel yapılarla olan ilişkisine yoğunlaşmak istemektedir. Horney'a göre "nevroz, korkular ve bunlara karşı kurulan savunmalar ve çatışan eğilimler için uzlaşmalı çözümler bulmaya yönelik girişimler tarafından yaratılan ruhsal bir rahatsızlıktır. Pratik nedenlerle bu rahatsızlığı ancak belli bir kültürdeki ortak yapıdan saptığı zaman nevroz olarak adlandırmak yerinde olur."³ Böylece Horney açısından nevroz, bireysel olmaktan öte toplumsal veya sosyal kaynaklı bir nitelik arz etmektedir ve bu nedenle nevrotik psikolojik durumlar, bireyin sosyal yapının dışına kaçan yaşantısının ve deneyimlerinin bir ürünü haline gelir. Gerçekten de nevrozların ve ruhsal çatışmaların aşılabilmesi, her zaman için insanlığın en önemli sorunlarından ve gizemlerinden birini oluşturmuştur. İnsan varlığının en temel duyguların-

2 Sosyal ve siyasal bilimlere ilişkin bu savımız, her şeyden önce siyaset felsefesi disiplinine yönelik naif bakış açıların eleştirilmek için ortaya konmaktadır. Geçmişten günümüze kadar sürekli olarak siyaset felsefesinin niteliği, ideal devlet ve yönetim biçimlerinin keşfedilmesi olarak belirlenmiştir. Oysaki siyaset felsefesi, bütün sosyal ve siyasal bilimleri kapsayan ve onların sorun ettiği olguları temel alan makro düzeyde kapsayıcı bir disiplindir. Siyaset felsefesi, sosyal veya siyasal olgu ve olayların hem "neden" olduklarını hem de "nasıl" meydana geldiklerini teorik ve tarihsel bağlamda sorun edinen bir akademik disiplindir. Örneğin "iktidar" kavramı ele alındığında bu kavramın geçirdiği çeşitli, çok yönlü teorik ve tarihsel, kültürel sürecin anlaşılması (M. Foucault'nun veya G. Deleuze'ün çalışmalarında olduğu gibi), sosyal ve siyasal bilimler açısından zorunlu bir koşuldur.

3 Karen HORNEY, Çağımızın *Nevrotik Kişiliği*, çev.: Selçuk Budak, Ekin Yayınevi, Ankara 1990, s. 17

dan korku ve kaygı duyguları, nevroz ile varoluş gösteren temel duygular ve hislerdir. Dahası “kaygı, nevrozun dinamik merkezidir.”⁴ Demek ki nevrozun temelinde kaygı bulunur ve de kaygı esasında korku duygusuyla varlık gösterir. Bütün bu psikolojik çözümlerden anlaşılmaktadır ki insanın zayıf ve mutsuz durumunu ifade eden nevroz, korku ve kaygı deneyimleriyle birlikte düşünülmelidir. Kaygı ve korku deneyimleri arasındaki spekülatif ayrımın nedeni, korkuya yol açan açık bir neden varken kaygıda nedensiz bir huzursuzluk bulunduğudır. Öyle görünüyor ki kaygı ile korku deneyimleri arasında nasıl bir ilişkinin bulunduğu, her zaman tartışmalı bir sorun olarak kalacaktır. Dahası bu iki psikolojik deneyim, tıpkı bir madalyonun iki yüzü gibidir. Diğer yandan bu psikolojik deneyimler, sadece bireysel deneyimler olarak ele alınamaz, bununla birlikte bu duygusal deneyimler, sosyal ve siyasal teorinin pek çok unsurunu meydana getiren olgulardır. Bu iddia doğrultusunda psikoloji disiplininin bireysel olmaktan öte aslında toplumsal, kültürel ve kolektif bir bilimsel disiplin olduğu anlaşılır. Psikolojik bir olgunun araştırılması, esasında bu olgunun toplumsal ile kültürel yapılarla, ilişkilerle ve olgularla olan bağlantısının sorunsallaştırılması olduğu iddia edilebilir.

Sosyal ve siyasal teoriye önemli katkılar sunan Thomas Hobbes, insan psikolojisi ve doğası ile toplumsal ve siyasal bilimler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çarpıcı iddialara sahiptir. Bu iddiaların belki de en etkili olanı, onun korku duygusuna ve kavramına verdiği anlamda ve de değerinde açığa çıkmaktadır. Hobbes açısından korku duygusu, salt psikolojik bir duygu ya da deneyim değil, aslında “devlet” kavramının oluşturucu dinamiklerinden birisidir, hatta en belki de en önemlisidir. “*Korku*. İstikrah, kendisinden kaçınılan nesnenin *zarar* ve *receğinden* korkuluyorsa, KORKU olarak adlandırılır.”⁵ Her şeyden önce Hobbes’a göre, korku kavramına yönelik bu tanımlama, korku duygusunun olumsuz ve kötücül niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bu çözümlenme, korkunun “zarar”dan veya zarara uğramaktan kaçınmaya yönelik doğasının teşhis edilmesiyse aslında onun gizli duran işlevsel/fonksiyonel niteliğine gönderme yapmaktadır. Burada ortaya konmalıdır ki korku, bireysel bir işlevden çok toplumsal ve kolektif bir işleve sahiptir. Bu nedenle Hobbes’a göre, öncelikle devletin ve devlet aygıtının ontolojik kökenine inilmeli ve de buradan hareketle devlet kavramının soykütüğü açığa çıkarılmalıdır.

4 HORNEY, 1990, s. 26.

5 Thomas HOBBS, *Leviathan*, çev.: Semih Lim, YKY, İstanbul 2001, s. 50.

Sosyal ve siyasal teoride devletin oluşumu ve sivil durumun açığa çıkışı, her zaman spekülâtif bir sorun oluşturmuştur. Düşünürler ve teorisyenler, sürekli olarak bir sivil durumdan önce neyin var olduğunu görmek istemişlerdir. Bu nedenle sürekli olarak bir doğa durumu anlayışı ortaya konulmuştur. Şüphesiz bu anlayışın temelinde doğa durumuyulağlantı ve ilişki gösteren insan doğası anlayışı bulunmaktadır. Demek ki insan doğası kavramı ile doğa durumu kavramı arasında koşut bir ilişki bulunmaktadır. İnsan doğasını olumlayıcı ve iyimser bir paradigma ile kavrayan teorisyenler olumlu bir doğa durumu anlayışı ortaya koyarken, diğer taraftan insan doğasını olumsuz ve kötümser olarak tasarlayan teorisyenler olumsuz ve kaotik bir doğa durumu anlayışı ortaya koymaktadır. Doğa durumu anlayışında karamsar ve kaotik bir tablo ortaya koyan düşünürlerin başında Thomas Hobbes gelmektedir. Hobbes'un doğa durumu anlayışının niteliğini kavrayabilmek için öncelikle onun insan doğası anlayışına dikkat çekilmesi gerekmektedir. Hobbes'un kavrayışında insanın doğasında, rekabet, güvensizlik ile şan ve şeref olarak tanımlanan üç temel kavga nedeni bulunmaktadır.⁶ İnsan doğasının bu temel kaideleri, zorunlu olarak kaos dünyasının resmini

çizer. Bu kaotik durumda ve ortamda öncelikli olarak teşhis edilen nokta, insan varlığının esasında toplumsal bir varlık olmadığı ve toplumsallığın insan için yapay bir olgu haline geldiği görülmektedir. Bu nedenle insan varlığı bencil ve tamamen egoist bir çerçevede tasavvur edilmektedir. Hobbes'un insan doğası kavrayışı tıpkı Machiavelli'nin anlayışında olduğu gibi oldukça kötü karakterli bir biçimde çizilmiştir ve bu anlayışta insanın doğası kötüdür, kötü özelliklerle donatılmıştır.⁷ Demek ki insan varlığı doğa durumunda, doğanın ona kazandırdığı, doğal olan bencil dürtüleri ve arzularıyla varoluş göstermektedir. Bencilce olan dürtüler, kendini koruma arzusu ve cebri ölüm korkusuna indirgenebilir.⁸ O halde her şey, aslında korku ile ölüm korkusu bağlamında düşünülmelidir. Kaosun ve katı bir mücadelenin merkezinde bulunan insanlar ile insan toplulukları, bütün çabası kendini korumak ile ölümden kaçınmak olan yarışamsal düzlemin yani doğanın ayrılmaz öğeleridir. Burada belirtilmelidir ki dürtüleri ve arzuları ile varoluş gösteren insan, sürekli olarak korku ve kaygı duymaktadır. Böylelikle korku ve kaygı deneyimleri, insan ile doğa arasındaki zorunlu ilişkinin de kesişme noktasını oluşturmaktadır. “Gelecekte kaygı duymak, insanı, şeylerin

6 HOBBS, 2001, s. 94.

7 Machiavelli'nin genel olarak insan doğası anlayışı için: Niccolò MACHIAVELLI, *Prens*, çev.: Alev Tolga, Say Yayınları, İstanbul 2011, s. 93.

8 Leo STRAUSS, *Politika Felsefesi Nedir?*, çev.: Solmaz Zelyüt Hünler, Paradigma Yayınları, İstanbul 2000, s. 87.

nedenlerini araştırmaya yönelir: Çünkü bu nedenleri bilmek, insanın, şimdiki zamanı kendi avantajına uygun olarak daha iyi bir şekilde düzenlemesini sağlar.”⁹ O halde Hobbes açısından endişe veya kaygı deneyimi, esasında olumlu bir nitelik arz etmektedir. İnsan varlığı zorunlu olarak sürekli olaylar ve olgular arasında ilişkiler kurar. Onun bu fakültesi ve sağduyusu, adeta onu yaşama hazırlar ve hayatta kılar. “Yani insan hesaplayan bir canlıdır. Geleceğini de bu hesaplara göre öngörmek zorundadır.”¹⁰ Böylelikle Hobbes’un doğa durumuna ve insan topluluklarının doğal durumuna hâkim olan olgular ve olaylar, korku ve kaygı duygusal deneyimlerinin neden olduğu geleceğe yönelik tasavvur ve endişeleri çevrelemektedir. Gerçekten de günümüz teorisyenlerinin de sorunsallaştırdığı gibi, kaygıya yani endişeye neden olan faktör, insanın bilme gücünün ve faaliyetinin yol açtığı epistemolojik yetisidir. İnsan bilmek ister ve onun epistemolojik çabası, zorunlu olarak geleceği kontrol altına alma çabasına dönüşür. Bu nedenle doğanın bakış açısından, nedenlerin bilgisi ile geleceğin endişesi, Hobbes açısından bütünleşmektedir. Burada Hobbes, doğayı ve onun niteliklerini ortaya koyarken aslında ona bağlı olan bir “do-

ğal hak” anlayışını sunmaktadır. Hobbes’a göre doğal hak, insanın “kendi doğasını, yani kendi hayatını korumak için kendi gücünü dilediği gibi kullanmak ve, kendi muhakemesi ve akli ile, bu amaca ulaşmaya yönelik en uygun yöntem olarak kabul ettiği her şeyi yapmak özgürlüğüdür.”¹¹ Dahası doğa durumunda temel doğa yasası bağlamında herkesin her şeye hakkı, doğal olarak bulunur.¹² Bütün bu doğa durumu üzerine spekülasyonlardan anlaşılmaktadır ki doğa durumu esasında, devletin ve sivil durumun olmadığı bir savaş durumunu ifade etmektedir. Hobbes’a göre “devlet olmadıkça, herkes herkese karşı daima savaş halindedir” ve “insanlar hepsini birden korku altında tutacak genel bir güç olmadan yaşadıkları vakit, savaş denilen o durumun içindedirler; ve bu savaş herkesin herkese karşı savaşıdır.”¹³ Böylelikle zorunlu olarak güç ve kudret kavramı ile karşılaşılır, dahası güç ilişkilerinin bir etkileşimi, çatışması ve çarpışması yaşanır. Burada açıkça ortaya konmalıdır ki sosyal teoride ve sosyolojideki işlevselci (fonksiyonalist) yaklaşım ve kuramlar Hobbes tarafından baştan olumsuzlanmaktadır. Hobbes bu anlayışıyla, toplumsal yapıda düzen ve ahenk bulan işlevselci yaklaşımdan çok çatışma ve

9 HOBBS, 2001, s. 81.

10 Cengiz Mesut TOSUN, “Toplum Sözleşmelerindeki ‘Yasacı’”, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi* (26) içinde, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2014, s. 424.

11 HOBBS, 2001, s. 96.

12 HOBBS, 2001, s. 97.

13 HOBBS, 2001, s. 94.

güç ilişkilerine odaklanan çatışmacı yaklaşıma yaklaşmaktadır. Çünkü güç kavramı, hem Hobbes'un doğa durumunu biçimlendiren hem de devletin inşasını sağlayan temel bir kavram olarak açığa çıkmaktadır. Hobbes'un politik öğretisinde her şeyin etrafında dönüp durduğu şey, güçtür. Güç, belirsiz anlamlıdır, ahlâki açıdan nötrdür.¹⁴ Bu nedenle Hobbes açısından doğa durumunu sorunsallaştırmak, esasında Machiavelli'nin siyasi anlayışında olduğu gibi, gücün dinamiklerini ve değişiklerini sorun edinmektir. Gerçekten de “genel bir gücün olmadığı bir yerde, yasa da yoktur; yasa olmayan yerde de adaletsizlik de yoktur. Adalet zihinsel ya da bedensel yetilerden değildir. Bu tür kavramlar tek başına değil, toplum içinde yaşayan insanlara ait niteliklerdir. Doğa halinde herkesin her şeye üzerinde hakkı vardır.”¹⁵ Böylelikle doğa durumunda aslında insanlar doğuştan eşittir, eşitlikten güvensizlik doğar ve güvensizlikten de savaş doğmaktadır.¹⁶ Hobbes'un ortaya koyduğu eşitlik kavramı, doğa durumu kavramı ve insan doğası kavramıyla birlikte düşünülmelidir. Doğa durumundaki doğal olan eşitlik, adeta savaş durumunu ortaya koyan eşitliktir. “Bu eşitlikten, amaçlara erişme umudunun eşitliği doğar. Bu nedenle, aynı

anda sahip olamayacakları bir şeyi arzu eden iki insan arasında düşmanlık ve buna bağlı olarak da çatışma doğması kaçınılmazdır. Öyleyse eşitlik, güvensizlik ortamına neden olur. Güvensizlikten kurtulmanın akla yatkın tek yolu da tehlike oluşturacak daha büyük bir güç kalmayınca kadar olabildiğince insanı hakimiyet altına almaktır.”¹⁷ O halde her şeyden önce problem yeniden bir güç sorunu olarak ortaya konmaktadır. Doğa durumunda doğanın insanlara verdiği güç dağılımı, güvensiz bir savaş durumunu zorunlu olarak getirmektedir. Bu nedenle “herhangi bir kimsenin başkalarına olan güvensizliğinden kurtulması için kendisi için tehlikeli olabilecek kadar büyük olan başka bir kuvvet kalmadığını görünceye kadar, her türlü hile ve zor kullanımıyla olabildiğince çok insanı hâkimiyeti altına almaktan başka akılcı bir yol yoktur.”¹⁸ Böylelikle Hobbes'un siyasi maksadı açığa çıkmış olur. Bu amaç, yapay ve cismani bir unsur olan devlet aygıtının soykütüğüne, herkesi aşan aşkın bir güce ve yetkiye ulaşmaktır. Hobbes'un anlayışına göre medeni toplumun beşiğinde duran, ölüm korkusunun saçtığı dehşettir: “Politik yönetim tesis edilmez, cebri ölümden duyulan kor-

14 STRAUSS, 2000, s. 87.

15 TOSUN, 2014, s. 425.

16 HOBBS, 2001, s. 92-93.

17 Reyda ERGÜN, “*Leviathan ile Teolojik Politik İnceleme ile Politik İnceleme*’de Korku Kavramı”, *Spinoza Günleri: Teolojik Politik İnceleme Etrafında* içinde (Hazırlayan: Cemal Bali Akal), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınlar, İstanbul 2009, s. 46.

18 TOSUN, 2014, s. 424.

ku, bu yönetimden duyulan korkuya dönüşür.”¹⁹ Demek ki Hobbes açısından medenileşme ve uygarlaşma olan sivil yani toplumsal durum, esasında güç ve korku kavramları tarafından yaratılmaktadır. Buna göre toplum durumunun kökeni, çatışma ve korkudan kaygıdan gelmektedir. Gerçekten de en yüksek güç olan ve herkesin çatısı altında toplandığı mutlak kudretin adı olan “Devlet”in, oluşum sürecini başlatan ve sürdüren olgu, korku duygusudur. Böylelikle korku duygusu, sadece insanların birbirlerinden naif bir şekilde korkmalarını sağlamamakta, bununla birlikte onların devlet çatısı altında barışa yönelik olarak toplanmalarını da sağlamaktadır. Hobbes’a göre ölüm korkusu, rahat bir hayat için gerekli şeyleri elde etmek arzusu ve çalışarak onları elde etme umudu, insanları barışa yönelten duygulardır.²⁰ Demek ki doğa durumu sürdürülebilir bir durum değildir. Doğanın kazandırdığı akıl fakültesi ve deneyimler, insan varlıklarını bir sivil durum oluşturmaya götürecektir. “Akıl, insanların üzerinde anlaşabilecekleri uygun barış şartlarını gösterir.”²¹ Böylelikle korku duygusu işlevsel niteliğini ortaya koyarak, insan topluluklarını adeta bütünleştirmektedir, bir “lehim” görevi görmektedir. Burada açıkça ortaya çıkmaktadır ki devletin kaynağı, esa-

sında güvenlik olgusuna dayanmaktadır. Korku duygusu, güvenlik anlayışıyla birlikte varoluş gösterir. Devletin amacı, korkunun bir işlevi ile güvenliği sağlamaktır. Dahası korku duygusu, güvenlik anlayışıyla birlikte işlevsellik gösterir. Hobbes’un asli amacı, güvenlik kavramını sorunsallaştırmak ve bu kavram üzerinde, korkunun rolü doğrultusunda devlet aygıtını meydana getirmektir. “Devletin amacı bireysel güvenliktir. Bu güvenlik ise tabii yasalarla sağlanamaz. Bu nedenle, tabii yasalara uyulmasını buyuracak bir gücün insanlar üzerinde korku uyandırması gerekir.”²² Demek ki doğa durumu en başta güvensiz olduğu için süreklilik ortaya koyamaz. Bu güvensizlik, aslında insan topluluklarını pozitif ve insan yapımı bir hukuksal düzleme yani bir protokole ulaşma bilincine götürmektedir. Gerçekten de “devletin ortaya çıkışının temel nedeni, insanın en çok ihtiyaç duyduğu can ve mal güvenliğini sağlamaktır. Çünkü ‘devlet’ insanları korku içinde tutarken ceza tehdidiyle onları sözleşmelere uymaya zorlar.”²³ Burada açıkça anlaşılmaktadır ki bireylerin haklarının devri olan sözleşme veya antlaşmanın da temelinde korku duygusu bulunmaktadır. Toplulukları bir sözleşme yapmaya götüren temel itici kuvvet, korku duygusudur. Böylelikle Hobbes,

19 STRAUSS, 2000, s. 87.

20 HOBBS, 2001, s. 96.

21 HOBBS, 2001, s. 96.

22 ERGÜN, 2009, s. 47.

23 TOSUN, 2014, s. 426.

sosyalleşme ve toplumsallaşmayı karşılıklı sevgiye dayanan değil, karşılıklı korkuya dayanan “politik bir ilişki” olarak görmektedir.²⁴ Sosyalleşmeyi korkuya dayanan siyasi içerikli bir ilişkiye indirgeyen Hobbes’un bu anlayışı, onu Machiavelli’nin korku ile güvenlik arasında kurduğu ilişkiye de oldukça yaklaştırmaktadır. Machiavelli’de bir hükümdar yani prens için güvenli olan unsur, onun açıkça belirttiği gibi sevilme değil, korkulmaktır: “İnsanlar kendisini sevdiiren kişiye zarar verme konusunda kendisinden korkulan kişiden daha az tereddüt ederler, çünkü sevgi bir yükümlülük zinciriyle korunur, insanlar kötü oldukları için kendilerine yarar sağlayacak her fırsatta onu koparırlar; ancak korku bir ceza endişesiyle korunur ve sizi asla başarısız yapmaz.”²⁵ Machiavelli’nin bu çözümlemesi, hem toplumsallaşmayı ifade eden insan ilişkilerinde hem de devletin oluşumunu ve sürdürülmesini ifade eden ilişkilerde aynen geçerli olmaktadır. Gerçekten de bireysel ilişkilerle siyasal ilişkiler ayrılmaz derecede koşuttur, bağlıdır ve birbirlerinin yerini aldıklarında herhangi bir aykırılık göstermezler. Medeni, uygar bir yaşam biçimini ortaya koyduğu savunulan sivil yani toplum durumu, esasında doğa durumundaki insanın potansiyellerini halen devam ettirmektedir. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, hem doğa durumunda

hem de sivil durumda insan varlığı aynı insandır, aslında farklı bir elbise giymiştir, tehlikeli ve risklidir. Korku, insanın hem doğal hem de toplumsal durumu arasında bir köprü vazifesi görmektedir.

Bütün bunlardan hareketle Hobbes’da korku duygusunun işlevi yani fonksiyonu ortaya konulmaya çalışıldı. Bu fonksiyon, her şeyden önce devletin oluşumuna yönelik, devletten yani egemen gücün vücudundan ayrılamayan bir yapıda anlaşılmalıdır. Mutlak bir biçimde tüm gücü ve yetkiyi elinde tutan otokrasinin, monarşinin, korku saçan aşkın kudretin adı “Leviathan” olarak adlandırılır. Hobbes’a göre bu kudret, mutlak egemen olarak lanse edilir. “Hobbes için devletin özü egemen kavramına karşılık gelmektedir. Egemen, tüm gücün ve yetkilerin sözleşme ile devredildiği kişiliktir. Tüm egemenlik kudreti onun elinde toplanmıştır. Egemen dışında kalan herkes ise onun uyuğu’dur.”²⁶ Bu mutlak egemen, hem varoluşunu hem de varlığının sürdürülebilirliğini korku duygusuna borçludur. Geçmişten günümüze kadar insanın tarihsel ve siyasal aksiyonlarının belirleyicisi sürekli olarak korku duygusu olmuştur. Her ne ideoloji olursa olsun, korku bütün ideolojilerin kullandığı bir araçtır. Tıpkı tarihsel bengi dönüş anlayışında olduğu gibi her zaman

24 TOSUN, 2014, s. 423-424.

25 MACHIAVELLI, 2011, s.93.

26 TOSUN, 2014, s. 426.

psikolojik, sosyolojik ve siyasal bütün unsurların yaratımında, korkunun rolü ve işlevi vardır. Bu nedenle korku aslında her şeyden önce, psikolojik, sosyolojik, sosyal ve siyasal gerçekliği yaratan kurucu, yaratıcı ve üretici bir unsurdur, dinamiktir. Yani her şey, aslında bir insanın ya da küçük bir çocuğun korkmasıyla başlamaktadır. Belki de yapılması gereken aksiyon, bu korkunun üzerine gitmek ve onunla yüzleşmektir.

KAYNAKÇA

- ERGÜN, R.: “*Leviathan ile Teolojik Politik İnceleme ile Politik İnceleme*’de Korku Kavramı”, *Spinoza Günleri: Teolojik Politik İnceleme Etrafında içinde* (Hazırlayan: Cemal Bali Akal), 2009 İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- HOBBS, T.: *Leviathan*, çev.: Semih Lim, 2001 İstanbul: YKY.
- HORNEY, K.: *Çağımızın Nevrotik Kişiliği*, çev.: Selçuk Budak, 1990 Ankara: Ekin Yayınevi.
- MACHIAVELLI, N.: *Prens*, çev.: Alev Tolga, 2011 İstanbul: Say Yayınları.
- STRAUSS, L.: *Politika Felsefesi Nedir?*, çev.: Solmaz Zelyüt Hünler, 2000 İstanbul: Paradigma Yayınları.
- TOSUN, C. M.: “Toplum Sözleşmelerindeki ‘Yasacı’”, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi (26)*, 2014 İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları.